

Pospíšil, Ivo

Matija Murko jako filolog z různých zorných úhlů

Slavica litteraria. 2021, vol. 24, iss. 1, pp. 151-153

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2021-1-14>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/144044>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Matija Murko jako filolog z různých zorných úhlů

Ivo Pospíšil (Brno)

Matija Murko – slovanský filolog v najširšem pomenu besede. Uredil Marko Jesenšek, souredila Marija Stanonik. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede, 2020. 321 s. ISBN 978-961-268-069-5.

Matija Murko byl v mezinárodní slavistice dlouhou dobu poněkud zapomínaným slovanským filologem, zejména zásluhou některých badatelů se však k němu slavisté výrazněji vrátili vlastně až od devadesátých let 20. století, i když ve Slovinsku zapomenut nebyl nikdy – byl sice kosmopolita, studoval ve Vídni, přednášel ve Štýrském Hradci a Lipsku, dlouhá léta pobýval v Praze na UK a byl předsedou pražského Slovanského ústavu, vydal zde své *Paměti*, ale nakonec se vrátil do Jugoslávie, do rodného Slovinska, na které nezapomněl – stejně jako jiní jeho slavní krajané – to je, jak víme, vlastní jen některým slovanským národům. Když pomineme řadu důležitých publikací o Murkovi, které vyšly do konce osmdesátých let 20. století, zůstávají tu jako důležité mezníky dvě události, z nichž jedna se odehrála v Praze a druhá v Brně: byla to *Murkova epocha slovanské filologie* (ještě „stará“ Slavia za šéfredaktorství Slavomíra Wollmana blahé paměti a literárněvědné redakce Miloše Zelenky, který murkovský svazek také redigoval) z roku 2003, a brněnská konference a její publikační výstup *Matija Murko v myšlenkovém kontextu evropské slavistiky*, který vyšel o dva roky později, dále pražská konference k výročí slovenistiky na UK (2014) a samozřejmě je tu řada akcí na slovinské straně, o nichž se v přítomném svazku několikrát píše.¹

Jistě je zásluhou zvláště Marka Jesenška, že se taková mezinárodní konference ještě před propuknutím pandemie zorganizovala, uskutečnila a že nakonec má i značně reprezentativní publikační výstup; je to užitečná konfrontační plocha, které tu bylo vždy zapotřebí. Ale i zde vidíme to, co je starou bolestí humanitních a filologických věd: značná rozpojenost bádání, jeho malá koncentrace a hlavně nedostatečná nebo méně dostatečná vzájemná informovanost, a tedy i deficit kritiky, event. polemiky – jistě je tu příčinou také jazyková bariéra i mezi Slovany nebo prostě pohodlnost. Poněkud méně intenzivně jsou tu zastoupeni někteří slovinští badatelé, do jisté míry i murkologové, i když jsou letmo zmíněni, např. Darko Dolinar, dlouholetý šéf Ústavu teorie literatury a slovinské literatury, autor řady murkologických prací. Sympatická je už úvodní zdravice akademika Tadeje Bajda, ale i jednostránkový článek věnovaný etymologii Murkova příjmení z pera Marka Snoje (Murko a Murin je člověk tmavé pleti kontra Belko a Belin člověk světlé pleti). Ve studii Andrease Goloba z Franzenovy univerzity ve Štýrském Hradci (Graz, Gradec) se dozvídáme o Murkově úloze ve vědecké produkci tamní univerzity za jeho působení a všimá si ho zejména jako přispěvatele časopisu Wörter und Sachen, jenž byl spojen se stejnojmennou vědeckou školou, a jeho bádání o jihoslovanské epice. Kulturní historik Igor Grdina pokládá Murka s jeho ranými názory na slovanskou vzájemnost (na Vídeňské univerzitě) za posledního romantika mezi

Tento výstup vznikl na Masarykově univerzitě v rámci projektu *Mezislavanské kulturní a literární vazby* číslo MUI/A/1331/2020 podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2021.

- 1 *Murkova epocha slovanské filologie*. Ed. Miloš Zelenka. Slavia, časopis pro slovanskou filologii. Praha: Euroslavica – Slovanský ústav, 2003. Viz zde naši studii o Murkových *Pamětech: Poznámky k žánrovým a narativním aspektům Murkových Pamětí*. In: *Murkova epocha slovanské filologie*. Slavia, 2003, s. 80–84. Též *Matija Murko v myšlenkovém kontextu evropské slavistiky*. Sborník studií. Eds. Ivo Pospíšil – Miloš

Zelenka. Brno: Slavistická společnost Franka Wollmana se sídlem v Brně – Ústav slavistiky FF MU v Brně – Institut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU Ljubljana, 2005; *Sto let slovenistiky na Univerziteti Karlovi v Praze. Pedagogové ve stínu dějin*. Eds. Alenka Jensterle-Doležalová – Jasna Honzak Jahić – Andrej Šurla. Praha: Filozofická fakulta UK, 2014.

odborníky, ale nejsem zcela přesvědčen, že je to přesné, i když se neodvažují přímo oponovat, neboť tento materiál tak dobře neznám. Ale celý racionální Murkův habitus vědecký se tomu jaksi vzpírá a romantismus nemusí výrazně protiředit jistému typu racionalismu. Murkovým vídeňským létům se důkladně věnuje také Gerhard Neweklowsky. Ten si také všímá známého výboru Jiřího Horáka z Murka (1937), nicméně i tu se najdou tzv. bílá místa, k nimž se ještě dále vrátíme. Autor recenze spolu s Milošem Zelenkou přispěli textem o česko-slovenských projektech v souvislosti s klíčovou rolí Matiji Murka v meziválečné slavistice v kontextu komparatistiky, genologie a literární teorie a metodologie a úvah o obnově filologické jednoty.²

O vědecké činnosti Matiji Murka v Praze pojednává slovinská badatelka z Univerzity Karlovy a docentka z Masarykovy univerzity Alenka Jensterle-Doležalová. Filologové starých časů vycházeli ovšem ze znalosti klasické filologie a nebylo tomu jinak ani u Matiji Murka: o tom píše ve své studii o Murkově homerologii Kajetan Gantar ze Slovinské akademie věd. Pozoruhodný je příspěvek Blaže Zabela z univerzity v britském Durhamu, který v Murkovi oprávněně uviděl – a to je známé – předchůdce Milmana Parryho (1902–1935), Američana, který studoval v Oaklandu a v Berkeley, ale také na Sorbonně u Antoina Meilleta, jenž ho seznámil s Murkem, a tak započaly Parryho cesty na Balkán, jež také souvisí s jeho předčasnou a tragickou smrtí (zastřelila ho v USA vlastní puška, kterou si uvykl na Balkáně nosit a z ní záhadně vyšla rána – bylo podezření i ze sebevraždy). Parry je tvůrcem koncepce orální tradice, kterou aplikoval na nové zkoumání homérských eposů. To je aspekt Murkovy činnosti, který stojí poněkud stranou dosavadního zájmu, ale je podstatný. Rajka Glušica z Černé Hory naopak upozorňuje, že i Murko měl své balkánské předchůdce ve sběru srbochorvatské epiky, a to Stevana Dučiće (1874–1918), jenž je realizoval právě v Černé Hoře. Vincenc Rajšp z vídeň-

ského Slovinského institutu interpretuje známou Murkovu monografii o reformaci a protireformaci u jižních Slovanů; záhřebská slavistka Ivana Eterović zkoumá, jak se u Murka projevuje zkoumání chorvatské glagolské tradice; jde většinou o studie z počátku 20. století, např. *Die Slawische Liturgie an der Adria* (1905), až po zmiňovanou monografii *Die Bedeutung der Reformation und Gegenreformation für das geistige Leben der Südslawen* (1927). Komentáře k Murkovu pojetí kajkavských tisků z 16. století prezentuje Alojz Jembrih. Marjetka Golež Kaučič z Hudebně etnografického institutu Slovinské akademie věd v Lublani zkoumá Murkovu činnost mezi slovinským a jihoslovanským básnictvím. Ingrid Slavec Gradišnik ve vynikajícím textu ukazuje na Murkovu světovost, na koncepci vnitřní diferenciacie, a naopak spojitosti filologie, tedy lingvistiky, literární vědy, etnografie, folkloristiky aj., které na konci 19. století nebylo ještě tak běžné – to se koneckonců stalo už na vídeňské univerzitní slavistice za vedení Vatroslava Jagiče. Kladné je i to, že zde vzpomíná na nespravedlivě zapomenuté slavistky z NDR a hlavně skvělou bohemistku Ilse Seehase³. Drago Kunej se zabývá Murkem jako průkopníkem terénních výzkumů; o Murkově promoci na Vídeňské univerzitě sub auspiciis imperatoris píše Branko Šuštar. Ignacij Voje se analyzuje dopisy Murkova žáka Gregora Čremošnika (1890–1958) Murkovi, která je uložena v archívu Památníku národního písemnictví v Praze a zahrnuje dopisy z let 1924–1951. Bosenský historik celou svou obdrženou korespondenci zničil, tedy i dopisy Murkovy. Dopisy ukazují na velký vliv, který Murko na tehdy mladého badatele měl. Klíčový význam mají ve svazku úvahy editora Marka Jesenšeka o Murkových dopisech Vatroslavu Jagičovi (1887–1923), které ukazují na zásadní ideový a metodologický vývoj slovinského filologa, etnografa a folkloristy. Murkovými studii o enklitice, slovosledu a aktuálním členění větěm v slovinské syntaxi se zabývá Andreja Žele; Marija Stanonik shrnuje poznatky ze sympozia o Mirkovi, jež se konalo v roce 2019 v Lublani a z něhož vznikl přítomný svazek; za tragédií Murkova života

2 Nová filológia: pokusy o oživenie filologickej jednoty. Zostavovateľ tematického bloku prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc. (Ústav slavistiky FF MU, Brno). In: *Philologia XXVI/2*, časopis Ústavu filologických štúdií Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Univerzita Komenského v Bratislave, 2016, s. 7–123. Viz náš úvod *Nová filológia: pokusy o oživenie filologickej jednoty*, s. 7–15.

3 SEEHASE, Ilse: *K znanstvenogodovinskem mestu Matija Murka*. Slavistična revija 35, 1987, č. 3, s. 291–297.

pokládá to, že všechny jeho podněty se kvůli stavu v jeho době nemohly zcela prosadit.

Kvalitativně vyrovnaný svazek, bohatý obsahem a tematickými okruhy vyvolává řadu otázek. Ukazovat na to, co ve svazku z Murkova odkazu chybí, by nebylo seriózní, nicméně zůstala tu určitá bílá místa. K těm patří například Murkova ruská linie, jeho vztah k Alexandru Veselovskému, jeho ruskému mentorovi, k jeho folkloristickým studiím, historické poetice, k problémům komparatistiky, také Murkova úplně první habilitační práce o ruském románu a jeho raná kniha o vlivu německého romantismu/romantiky (deutsche Romantik) na raný český romantismus⁴ – zde se nabízejí různá srovnání, např. s Horynovou publikací o rané německé romantice.⁵ Pro Čechy je ovšem hlavní právě pražská linie jeho díla, vždyť v hlavním městě království a Československé republiky prožil desítky let (1920–1952, v Praze také zemřel, jeho pozůstalost v Archivu Památníku národního písemnictví zahrnuje léta 1911–1952), včetně let německé okupace země, tedy v Protektorátu Böhmen und Mähren (o tom se již v českém prostředí psalo), byl organizátorem a iniciátorem. Je tu rozsáhlé pole vztahů k vývoji české meziválečné filologie, ale i starší rakousko-uherské fáze:

uvědomme si, že Murko, podobně jako jiní čeští badatelé, včetně prezidenta Masaryka, byl mužem německého jazyka, který u něho byl v podstatě hlavním jazykem vědy – to byla ona často rozporuplná spojnice i mezi Slovy, zejména západními nebo i jižními (Slovinci) žijícími hlavně v Předlitavsku. Miloš Zelenka o vztahu Masaryka a Murka ve své studii (2006) uvádí: „*Murko se seznámil s Masarykem ve Vídni právě počátkem 90. let 19. století, kdy se později roku 1894 sešli v redakci vídeňského týdeníku Die Zeit a kdy Masaryk se zamýšlel nad filozofií českých dějin a kořeny národního obrození mj. i ve spojitosti s odkazem Jana Kollára. Murko pozitivně recenzoval Masarykovu monografii o J. Kollárovi věnovanou úloze moderního slovanství.*“⁶ Snad právě tato studie by mohla být moderní iniciací takového projektu.

Meziválečné Československo jako kadlub literárněvědných idejí a metod, o němž jsme psali v souvislosti s novou edicí *Slovesnosti Slovanů* Franka Wollmana⁷, působilo na příchod, ale také se nechávalo ovlivňovat jejich původními přístupy – to známe na příkladech Romana Jakobsona, ale také Reného Wellka, Sergije Vilinského, Jevgenije/Evžena Ljackého a dalších. Snad by se organizace takového syntetického projektu měli ujmout právě čeští slavisté, zejména ti, kteří již se Slovinci dlouhodobě spolupracovali a spolupracují.

- 4 Viz naše studie: *Matija Murko a vybrané problémy literární vědy*. In: Matija Murko v myšlenkovém kontextu evropské slavistiky. Sborník studií. Eds. Ivo Pospíšil – Miloš Zelenka. Brno: Slavistická společnost Franka Wollmana se sídlem v Brně – Ústav slavistiky FF MU v Brně – Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU Ljubljana. 2005, s. 46–53; *Ještě k metodologii Murkovy literárněvědné práce (Problém německého vlivu na český romantismus a první kroky ruského románu)*. In: Sto let slovenistiky na Univerzitě Karlově v Praze. Pedagogové ve stínu dějin. Eds. Alenka Jensterle-Doležalová – Jasna Honzak Jahić – Andrej Šurla. Praha: Filozofická fakulta UK, 2014.
- 5 HORYNA, Břetislav: *Dějiny rané romantiky: Fichte, Schlegel, Novalis*. Praha: Vyšehrad, 2005.

- 6 ZELENKA, Miloš: *K meziliterárním souvislostem Murkovy komparativní interpretace Jana Kollára ((srovnávací literární dějiny jako modelový konstrukt mezi slavistikou a národní filologií)*. Slavica litteraria. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, X 9, 2006, s. 234–246.
- 7 WOLLMAN, Frank: *Slovesnost Slovanů*. Eds.: Ivo Pospíšil – Miloš Zelenka. Česká asociace slavistů ve spolupráci s Ústavem slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Středoevropským centrem slovanských studií a Slavistickou společností Franka Wollmana. Red. Eva Niklesová, redakční spolupráce Natalia Čuveleva. 2. vyd. (1. vyd. 1928). TRIBUN EU, Brno 2012.

prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.

Ústav slavistiky, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita
Arna Nováka 1, 602 00 Brno, Česká republika
ivo.pospisil@phil.muni.cz

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.